

Nr 67.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående anvisande av vissa anslag till det civila luftskyddet; given Stockholms slott den 16 november 1940.

Kungl. Maj:t vill härmed, under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF.

Gustav Möller.

Utdrag av protokollet över socialärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 16 november 1940.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena GÜNTHER, statsråden WIGFORSS, MÖLLER, ERIKSSON, BERGQUIST, BAGGE, ROSANDER.

Efter gemensam beredning med cheferna för försvars-, finans-, jordbruks- och folkhushållningsdepartementen anmäler chefen för socialdepartementet, statsrådet Möller, frågorna om anvisande av vissa anslag för det civila luftskyddets behov och anför därvid följande.

I skrivelse den 15 november 1940 har *luftskyddsinspektionen* anfört bland annat.

I sina den 28 september 1940 avgivna anslagsberäkningar för budgetåret 1941/42 hade luftskyddsinspektionen upptagit vissa belopp avseende kostnaderna för ytterligare anskaffning av alarmeringsanordningar, gasskyddsmateriel m. m. Ur beredskapssynpunkt vore det självfallet önskvärt, att all för luftskyddet erforderlig mobiliseringsmateriel snarast möjligt kunde an-

skaffas. Inspektionen hade därför undersökt vilka belopp, som lämpligen kunde erfordras för ifrågavarande materielanskaffning m. m. redan under innevarande budgetår.

Inspektionen hemställer med anledning härav, att å tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1940/41 måtte anvisas under rubriken civilt luftskydd: alarmeringsanordningar 318,244 kronor, under rubriken civilt luftskydd: gasskyddsutrustning 1,775,000 kronor samt under rubriken civilt luftskydd: bidrag till kommuner för anordnande av vissa skyddsrum 2,000,000 kronor.

Då enligt vad jag inhämtat åtskilliga av de fabriker, vilka tillverka tidigare beställd materiel för vårt luftskydd, inom den närmaste tiden fullgjort sina leveranser, förefaller det lämpligt ur såväl beredskaps- som sysselsättnings-synpunkt, att redan under innevarande budgetår medel anvisas för sådan utrustning, som bör anskaffas. Jag upptager därför redan nu till behandling luftskyddsinspektionens äskanden i vad de röra alarmeringsanordningar och gasskyddsutrustning. Vad däremot beträffar anslaget till bidrag till kommuner för anordnande av vissa skyddsrum torde för närvarande icke behöva anvisas ytterligare medel.

1. Alarmeringsanordningar.

I berörda skrivelse den 28 september 1940 har *luftskyddsinspektionen* under rubriken civilt luftskydd: alarmeringsanordningar anfört i huvudsak följande.

För alarmeringens ordnande hade i riksstaten för budgetåren 1937/38, 1938/39 och 1939/40 anvisats reservationsanslag å respektive 450,000, 300,000 och 450,000 kronor alltså till ett sammanlagt belopp av .. kronor 1,200,000 därav 1,000,000 kronor avsetts för anskaffande av sirener och 200,000 kronor för anskaffande av alarmeringscentraler.

Vidare har å tilläggsstat I för budgetåret 1939/40 anvisats ett reservationsanslag av.....	»	777,000
samt å tilläggsstat II för samma budgetår ytterligare ett reservationsanslag av	»	1,350,000

Summa kronor 3,327,000

Anslagsbehovet för budgetåret 1941/42 hade beräknats på följande sätt.

I skrivelse den 27 april 1940 anförde inspektionen, att »Kungl. telegrafstyrelsen har i samråd med luftskyddsinspektionen utfört försök att på telefon genom samtidig uppringning av ett flertal abonnenter komplettera den alarmering, vilken erhålles genom yttre anordningar. Försöken ha visat, att en alarmering enligt dessa principer är praktiskt genomförbar på orter, där automatisering av telefonnätet är genomförd. I första hand avses då Stockholm med förorter, Göteborg samt Malmö med Limhamn». Inspektionen hade tillika hemställt, att Kungl. Maj:t ville till telegrafstyrelsen anvisa ett belopp av 200,000 kronor för anordnande av ifrågavarande telefonalarmering för allmänheten.

Genom brev den 3 maj 1940 hade Kungl. Maj:t anbefallt inspektionen »att för bestridande av nämnda kostnad från det å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1939/40 anvisade reservationsanslaget till civilt luftskydd: alarmeringsanordningar till telegrafstyrelsen utbetala högst omfördälda belopp» av 200,000 kronor. Vid sistnämnda tidpunkt hade emellertid inspektionen redan genom förhandsbeställningar disponerat praktiskt taget

samtliga till alarmeringsanordningar anvisade medel. Av denna anledning nödgades inspektionen därför hemställa om ett belopp av 200,000 kronor för bestridande av de kostnader, som ursprungligen avsetts skola bestridas av de å tilläggsstat II anvisade medlen.

I skrivelse den 2 mars 1940 hade inspektionen ansett det nödvändigt, att en viss utbyggnad av vid denna tidpunkt installerade alarmeringsanläggningar komme till stånd. Antalet för detta ändamål behöfliga larmaggregat hade av inspektionen beräknats till omkring 200 samt kostnaderna för desamma till 320,000 kronor. Vidare hade antalet erforderliga aggregat för återstående luftskyddsorter beräknats till omkring 500 och kostnaderna för dessa aggregat till 800,000 kronor. På grund av att prisstegring inträffade innan aggregaten kunde beställas, hade inspektionen icke kunnat beställa aggregat till önskvärt antal. De beställda larmaggregaten hade därför av inspektionen tänkts disponeras sålunda, att samtliga luftskyddsorter i första hand försåges med alarmeringsanordningar, innan komplettering av tidigare installerade anläggningar företogs. Av denna anledning erfordrades ytterligare medel för anskaffning av önskvärt antal aggregat för komplettering. Inspektionen hade beräknat behovet till 50 aggregat och kostnaderna för desamma till 115,000 kronor.

Under transport av två sirener från Stockholm till Västerås havererade fartyget s/s »Ragvald» vid avgången från Stockholm. På grund därav hade inspektionen måst bekosta 1,165 kronor för reparation av sirenerna samt därutöver i haveribidrag erlægga 2,079 kronor 11 öre. I anledning av haveriet hade sjöåklagaren yrkat ansvar å fartygets befälhavare. Kronans talan beträffande sistnämnda kostnader fördes av ett av överståthållarämbetet utsett ombud. Intill dess målet slutligt avgjorts, kunde icke avgöras hurvida kronan kunde utbekomma ersättning för av haveriet orsakade kostnader.

Inspektionen beräknade således kostnaderna för här ifrågavarande alarmeringsanordningar till följande belopp:

För inköp av de alarmeringsanordningar, som ursprungligen avsetts skola bestridas av för telefonalarmering anvisade medel	kronor	200,000
För anskaffande av ytterligare larmaggregat	»	115,000
» reparation av två sirener jämte haveribidragkostnader	»	3,244
	Summa kronor	318,244.

Jag anser mig kunna godtaga luftskyddsinspektionens medelsberäkningar. I likhet med inspektionen anser jag, att ifrågavarande medel böra anvisas redan under innevarande budgetår. *Departements-
chefen.*

Jag får därför hemställa, att ett reservationsanslag av 320,000 kronor anvisas å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1940/41 under rubriken civilt luftskydd: alarmeringsanordningar.

2. Gasskyddsutrustning.

Luftskyddsinspektionen har i sin skrivelse den 28 september 1940 under rubriken gasskyddsutrustning anfört i huvudsak följande.

Till civilt luftskydd: gasskyddsutrustning hade av riksdagen tidigare anvisats reservationsanslag

å riksstaten för budgetåret 1937/38	kronor	1,000,000
» » » » 1938/39	»	1,500,000
» tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1938/39	»	3,500,000
» riksstaten för budgetåret 1939/40	»	4,000,000
» tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1939/40	»	6,800,000
» » II » » » 1939/40	»	9,320,000
» » II » » » 1939/40	»	7,800,000
» riksstaten för budgetåret 1940/41	»	2,000,000
	Summa kronor	35,920,000

Den utrustning, för vilken anslagen avsetts, utgjordes av dels gasmasker, gasskyddskläder och annan personlig utrustning för den aktiva luftskydds-personalen, dels folkgasmasker för den i det civila luftskyddet icke aktivt deltagande civilbefolkningen, dels ock viss sjukvårdsmateriel m. m.

I skrivelse den 2 mars 1940 hade inspektionen anfört bland annat, att enligt från länsstyrelserna införskaffade uppgifter antalet personer tillhörande den aktiva luftskyddspersonalen skulle utgöra 653,072. Då anledning funnes att antaga, att denna siffra vore för hög, hade inspektionen vid beräkningen av erforderliga anslagsmedel för gasskyddsutrustning avsedd att uppläggas i mobiliseringsförråd för den aktiva luftskyddspersonalens räkning, reducerat densamma till 500,000. Till förhindrande av att gasskyddsmateriel anskaffades i större omfattning än som vore alldeles nödvändigt, hade inspektionen dessutom ansett sig böra nedsätta anskaffningskostnaderna med 20 procent. Utrustningen hade därför beräknats för en aktiv luftskydds-personal på 400,000 personer.

I anledning av senare erfarenheter hade emellertid under senaste halvåret en förstärkning och ökning av personalantalet inom luftskyddets olika organ måst vidtagas över hela landet. Inspektionen hade fördenskill från luftskyddscheferna infordrat nya uppgifter om föreliggande behov av gasskyddsmateriel för utrustning vid krigstillfälle av den aktiva luftskydds-personalen.

Enligt inkomna uppgifter utgjorde den aktiva luftskyddspersonalen		
inom det allmänna luftskyddet	107,198	personer
» industriluftskyddet	127,987	»
» det enskilda luftskyddet	509,652	»
	eller sammanlagt 744,837 personer.	

Det av luftskyddscheferna uppgivna antalet aktiv personal inom det enskilda luftskyddet, 509,652 personer, torde emellertid icke utan vidare kunna läggas till grund för en beräkning av behovet av utrustning. Dels torde personalorganisationen inom ett flertal orter vara för stort tilltagen och dels torde en del av hemskyddspersonalen redan hava tillgodosetts med utrustning på grund av tjänst inom det allmänna luftskyddet eller industriluftskyddet. Till dess en av inspektionen å varje luftskyddsart företagen granskning av personalbehovet hunnit ske, syntes det inspektionen, att vid beräkningen av erforderlig gasskyddsmateriel, antalet aktiv personal inom det enskilda luftskyddet borde reduceras så att sammanlagda antalet aktiv luftskyddspersonal komme att uppgå till 600,000 personer.

Vid början av luftskyddets organiserande hade ansetts, att gasmask, typ A (pris 20 kronor) erfordrades för all aktiv luftskyddspersonal. Verkställda undersökningar hade emellertid givit vid handen, att såväl B-gasmasker (pris 18 kronor) som i viss utsträckning C-gasmasker (pris 6 kronor) kunde användas som arbetsgasmasker. Vid beräkningen av antalet gasmasker, som

ytterligare erfordrades, hade inspektionen därför utgått ifrån, att den aktiva personalen inom det allmänna luftskyddet och industriluftskyddet borde utrustas med gasmask, typ A, personalen inom det enskilda luftskyddets (hemskyddets) brandtjänst med gasmask, typ B, samt övrig personal inom det enskilda luftskyddet med gasmask, typ C.

Anskaffningskostnaderna för den mobiliseringsmateriel utom gasmasker för sjukvårdsinrättningar och sjukvårdsmateriel, som ytterligare erfordras för utrustning av en till 600,000 personer uppgående aktiv luftskyddspersonal uppgå enligt inspektionen till 3,123,639 kronor. I en bilaga till skrivelsen har inspektionen angivit, hur detta belopp fördelar sig på olika gasskyddsmateriel. Av bilagan framgår bland annat, att gasmaskbehovet uppskattas till 4,087 A-gasmasker, 28,711 B-gasmasker och 88,043 C-gasmasker till en sammanlagd kostnad av 1,126,796. Vidare uppskattas behovet av stålhjälmar till 120,000 med en sammanlagd anskaffningssumma av 960,000 kronor. Den tredje stora anslagsposten avser gasskyddsdräkter, av vilka behövas 6,558 till en kostnad av 327,900 kronor. Slutligen upptager bilagan diverse gasskyddsmateriel för tillhopa 708,943 kronor.

Efter att ha hemställt om ett belopp av 500,000 kronor för materiel för den aktiva luftskyddspersonalens utbildning och övning anför inspektionen.

Sedan vårdplatsantalet vid rikets beredskapssjukhus fastställts, hade utredning rörande behovet av gasmasker vid ifrågavarande sjukhus verkställts. Inspektionen ifrågasatte, huruvida icke anskaffningskostnaderna för dessa gasmasker borde bestridas från det anslag, som ställts till medicinalstyrelsens förfogande för beredskapssjukhusens utrustning. I skrivelse den 9 september 1940 hade emellertid medicinalstyrelsen meddelat, att den av medicinalstyrelsen för beredskapssjukhusen fastställda utrustningsplanen icke omfattade anskaffning av gasmasker, och att styrelsen icke förfogade över de medel, som skulle erfordras för detta ändamål. Det behov av gasmasker, som här föreläge, beräknades utgöra:

gasmask, typ A	20,500	till	20	kronor stycket.....	kronor	410,000
»	»	B	9,530	» 18	»	171,540
»	»	C	5,430	» 6	»	32,580
						Summa kronor 614,120

För övriga sjukvårdsinrättningar, belägna å luftskyddsort, hade för patienter, vilka vid flyglarm komme att kvarligga å avdelningarna, beräknats ett behov av 2,000 gasmasker, typ B, motsvarande en kostnad av 36,000 kronor.

Inspektionen funne angeläget, att den aktiva luftskyddspersonal, som vore avsedd att tjänstgöra utomhus, försåges med s. k. första förband. Det vore visserligen önskvärt, att all personal av ifrågavarande kategori kunde tilldelas ett första förband, men inspektionen ansåge sig av kostnadshänsyn böra föreslå, att förband i första hand endast anskaffades åt en tredjedel av nu nämnda personal eller för

inom det allmänna luftskyddet.....	30,000	personer och
» industriluftskyddet	35,000	»
		Summa 65,000 personer.

Lämplig typ av första förband torde kunna erhållas till ett pris av 0: 25 kronor per styck. Sammanlagda kostnaden för ifrågavarande anskaffning skulle följaktligen uppgå till 16,250 kronor.

Å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1939/40 hade anvisats 1,150,000 kronor för anskaffning av sjukvårdsmateriel till hjälpplatser samt å tilläggsstat II till riksstaten för samma budgetår 200,000 kronor för anskaffande av sjukvårdsmateriel för sjuktransportavdelningar eller tillsammans 1,350,000 kronor. Anskaffningen av denna sjukvårdsmateriel hade dels skett genom av inspektionen och medicinalstyrelsen företagna upphandlingar, dels genom av luftskyddscheferna företagna lokala inköp, för vilka luftskyddscheferna erhöle ersättning av inspektionen. Av nämnda belopp av 1,350,000 kronor hade omkring 650,000 kronor åtgått för anskaffning av sjukvårdsmateriel, som upphandlats av inspektionen och medicinalstyrelsen. Till inlösen av lokalt anskaffad sjukvårdsmateriel återstode följaktligen omkring 700,000 kronor. På grund av enbefallt luftskyddstillstånd måste ur beredskapssynpunkt en utökning av den tidigare lokalt anskaffade sjukvårdsmaterielen ske genom lokala inköp, som verkställdes av luftskyddscheferna. Kostnaderna för denna ytterligare anskaffning kunde icke överblickas, men inspektionen uppskattade de totala anskaffningskostnaderna för lokalt anskaffad materiel till omkring 1,000,000 kronor, varför utöver dittills för detta ändamål anvisade medel torde erfordras ungefärligen 300,000 kronor.

För utrustning av eventuella nya luftskyddsarter med sjukvårdsmateriel under budgetåret 1941/42 beräknade inspektionen erfordras omkring 25,000 kronor.

Av å förevarande anslag å tilläggsstat II för budgetåret 1939/40 anvisade 7,800,000 kronor vore 800,000 kronor avsedda för anskaffning av en reserv av 40,000 gasmasker av typ A. Det syntes emellertid inspektionen, att storleken av denna reserv skulle kunna nedsättas till 20,000 gasmasker, varigenom 400,000 kronor kunde tagas i anspråk för ovan angivna kostnader. Vidare vore av ovannämnda 7,800,000 kronor beräknade omkring 3,800,000 kronor för anskaffning av 340,000 ventilhus i reserv samt 1,000,000 gasmaskbehållare i reserv. Till dess behovet av reservmateriel kunde säkrare beräknas, funne inspektionen en första anskaffning av 75,000 ventilhus och 500,000 gasmaskbehållare böra vara tillfyllest. Därigenom skulle omkring 1,400,000 kronor kunna användas för annat ändamål.

Medel hade beviljats för anskaffning av 1,550,000 folkgasmasker. Genom ökningen av antalet aktiv luftskyddspersonal, för vilkens förseende med gasmasker redogjorts i det föregående, hade emellertid behovet av folkgasmasker minskat i motsvarande grad. Enligt inspektionens beräkningar utgjorde det totala behovet av folkgasmasker omkring 1,370,000. Av det uppkomna överskottet, 180,000, torde därför vara lämpligt, att 93,473 folkgasmasker användes för täckande av det föreliggande behovet; för den aktiva luftskyddspersonalen inom det enskilda luftskyddet 88,043 samt 5,430 för ovannämnda behov för sjukhuspersonalen, varigenom anskaffningskostnaderna för gasskyddsmateriel under budgetåret 1941/42 kunde nedbringas med ytterligare 528,258 + 30,780 + 1,800 kronor.

Till reservationsanslaget civilt luftskydd: gasskyddsutrustning, skulle sålunda för budgetåret 1941/42 erfordras (3,123,639 + 500,000 + 614,120 + 36,000 + 16,250 + 300,000 + 25,000 — 400,000 — 1,400,000 — 528,258 — 30,780 — 1,800) 2,254,171 kronor eller avrundat 2,300,000 kronor.

Departements-
chefen.

”Till gasskyddsutrustning för det civila luftskyddets behov har riksdagen hittills anvisat 35,920,000 kronor. Det viktigaste skyddsmateriele utgöres av gasmasker och huvudparten av de anvisade medlen har därför anvisats till inköp av dylika. Innan jag ingår på luftskyddsinspektionens förevarande framställning, anser jag mig böra lämna några uppgifter rörande landets tillgång på gasmasker och hur denna tillgång har disponerats för olika ändamål.

Gasmasker tillverkas för närvarande inom landet i tre olika typer. Genomsnittskostnaderna för dessa olika typer angivas numera av luftskyddsinspektionen vara följande: typ A 20 kronor, typ B 18 kronor samt typ C (folkgasmasken) 6 kronor. De anvisade medlen ha möjliggjort beställningar av 286,000 A-gasmasker, 295,000 B-gasmasker och 1,550,000 C-gasmasker. Frånsett 110,000 B-gasmasker, vilka importerats, ha dessa beställningar placerats vid svenska industrier. Leveranserna äro numera praktiskt taget fullgjorda. Den 31 oktober 1940 hade 276,000 A-gasmasker, 275,334 B-gasmasker och 1,205,990 C-gasmasker levererats. (Av de medel, som riksdagen anvisat för gasmaskbeställningarna har luftskyddsinspektionen icke disponerat ett belopp av 400,000 kronor, vilket belopp enligt ursprungliga beräkningar skolat anvisas för inköp av 20,000 A-gasmasker, avsedda att uppläggas i reserv. Inspektionen anser sig böra föreslå, att ifrågavarande masker nu beställas men användas för beredskapssjukhusens behov.)

Enligt tidigare beräkningar skulle de hittills beställda gasmaskerna disponeras för följande ändamål. C-gasmaskerna skulle uteslutande användas för den civilbefolkning, som icke tillhörde det aktiva luftskyddet i luftskydds-orterna. Antalet gasmasker var beräknat så att praktiskt taget hela den kvarvarande civilbefolkningen i orter, som kunde befaras utsättas för gasanfall, skulle förses med gasmasker.

A- och B-gasmaskerna voro i huvudsak avsedda för den aktiva luftskydds-personalens behov, dock hade med riksdagens medgivande luftskyddsinspektionen inköpt vissa kvantiteter för andra ändamål såsom för de affärsdrivande verken, för de centrala ämbetsverken och för handelsflottan. För dessa speciella ändamål hade erfordrats cirka 45,000 A-gasmasker och cirka 27,000 B-gasmasker. För den aktiva personalen beräknades alltså 241,000 A-gasmasker och 268,000 B-gasmasker eller tillhoppa 509,000 gasmasker.

Denna gasmasktillgång måste betraktas såsom ganska riklig enligt inspektionens tidigare beräkningar av behovet av aktiv personal inom luftskyddet. I sin skrivelse den 28 september 1940 har luftskyddsinspektionen med ledning av undersökningar verkställda genom luftskyddscheferna och efter de erfarenheter, som rådande luftskyddstillstånd givit, beräknat behovet av aktiv personal till 600,000. Man har dessutom ansett det önskvärt att förutom en gasmask för varje person inom det aktiva luftskyddet ha en mindre reserv på 10,000 A-gasmasker och 20,000 B-gasmasker. Luftskyddsinspektionen anser nu att detta behov av 630,000 masker skall täckas på följande sätt:

245,000	A-gasmasker
297,000	B- »
88,000	C- »
Summa 630,000 gasmasker.	

Inspektionen anser alltså numera, att man bör kunna använda C-gasmasken för viss luftskyddspersonal. Meningen är, att denna enklare mask skall användas allenast inom det enskilda luftskyddet och där givetvis icke i brandtjänst. Någon nybeställning av C-gasmasker med anledning av detta

behov skall emellertid icke ske. Såsom redan framhållits har avsikten varit, att varje kvarvarande person å luftskyddsart, som icke tillhör den aktiva personalen, skall erhålla en folkgasmask. När nu ett antal personer överföres till den aktiva personalen, uppstår tydligen en minskning av behovet av C-gasmasker för civilbefolkningen. Denna minskning har av luftskyddsinspektionen uppskattats till 180,000 maskor och även om ett behov föreligger av en reserv, torde de nu ifrågasvarande 88,000 maskorna kunna tagas till den aktiva personalen från de C-gasmasker, som redan beställts.

Beträffande A- och B-gasmaskerna däremot måste mindre nybeställningar göras. Såsom av de lämnade siffrorna framgår, uppgår behovet av nybeställningar till cirka (245,000 — 241,000) 4,000 A-gasmasker och omkring (297,000 — 268,000) 29,000 B-gasmasker för en kostnad av respektive omkring 80,000 och cirka 520,000 kronor.

Inspektionen föreslår vidare anskaffande av ytterligare 120,000 stålhjälmor för ett belopp av 960,000 kronor och över 6,500 gasskyddsdräkter till en kostnad av 327,900 kronor. Dessutom föreslår inspektionen nyanskaffning av viss annan gasskyddsmateriel för ett sammanlagt belopp av 708,943 kronor. Tillhoppa skulle alltså en nyanskaffning av gasskyddsutrustning för nu nämnda ändamål behöva vidtagas för sammanlagt (80,000 + 520,000 + 960,000 + 327,900 + 708,943) 2,596,843 kronor.

Luftskyddsinspektionen har vidare i sin skrivelse framhållit, att ett behov av gasmasker för beredskapssjukhusens personal och civila patienter föreligger. Behovet av A-gasmasker skulle enligt inspektionen i allt väsentligt kunna fyllas därigenom, att man minskade den tidigare beräknade reserven av A-gasmasker för den aktiva personalen — för vilken reservs anskaffande medel tidigare av riksdagen anvisats — med 20,000 A-gasmasker, vilka därefter kunde disponeras för beredskapssjukhusens personal. För nämnda personal skulle därför allenast 500 A-gasmasker behöva beställas till en kostnad av 10,000 kronor. Behovet av B-gasmasker för beredskapssjukhusen uppskattas vidare till 9,530 till en kostnad av 171,540. De 5,430 C-gasmasker, vilka inspektionen anser behövligen för beredskapssjukhusens civila patienter, kunna erhållas från redan beställda C-gasmasker, ursprungligen avsedda för civilbefolkningen, på samma sätt som beträffande de nyss omnämnda 88,000 C-gasmaskerna för den aktiva personalen. Till gasmasker för beredskapssjukhusens personal och civila patienter skulle alltså erfordras (10,000 + 171,540) 181,540 kronor. För övriga sjukvårdsinrättningar belägna å luftskyddsart ha för patienter, vilka vid flyglarm komma att kvarligga å avdelningarna, beräknats 2,000 B-gasmasker till en kostnad av 36,000 kronor. Det här omnämnda gasmaskbehovet för sjukvården skulle alltså draga en kostnad av (181,540 + 36,000) 217,540 kronor.

För viss annan sjukvårdsmateriel beräknar inspektionen ett sammanlagt medelsbehov av 316,250 kronor.

Förutom nu redovisade anslagsäskanden har luftskyddsinspektionen hemställt om ett belopp av 500,000 kronor till viss gasskyddsmateriel för den aktiva luftskyddspersonalens utbildning och övning. Vidare har inspektionen

hemställt om ett belopp av 25,000 kronor för utrustning av eventuella nya luftskydds sorter med sjukvårdsmateriel. Med anskaffandet av ifrågavarande materiel torde emellertid enligt inspektionens skrivelse den 15 november 1940 kunna tills vidare anstå. För närvarande torde därför böra anskaffas materiel för ett belopp av (2,596,843 + 217,540 + 316,250) 3,130,633 kronor.

Hela detta belopp behöver emellertid enligt inspektionen icke för närvarande anvisas. Inspektionen har nämligen tidigare begärt och erhållit medel för anskaffande av bland annat 340,000 ventilhus samt 1,000,000 gasmaskbehållare i reserv. Till dess behovet av reservmateriel kan säkrare beräknas, finner inspektionen nu en första anskaffning av 75,000 ventilhus och 500,000 gasmaskbehållare vara tillfyllest. Härigenom skulle utgifter å tillhoppa 1,400,000 kronor kunna tills vidare uppskjutas. De medel, som nu behöva anvisas till anskaffning av luftskyddsmateriel, skulle därför uppgå till (3,130,633 — 1,400,000) 1,730,633 kronor.

De beräkningar, som här av luftskyddsinspektionen gjorts, anser jag mig i allt väsentligt kunna biträda och jag får därför hemställa, att ett reservationsanslag av 1,700,000 kronor måtte anvisas å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1940/41 under rubriken civilt luftskydd: gasskyddsutrustning.

3. Brandslang.

I skrivelser den 9 oktober och den 5 november 1940 har *luftskyddsinspektionen* gjort vissa framställningar rörande anskaffande av brandslang.

I den förra av dessa skrivelser har inspektionen — efter att inledningsvis hava framhållit, att säkrandet av tillgången till brandslang enligt inspektionens åsikt vore en av de viktigaste åtgärderna för förstärkande av landets brandberedskap med hänsyn till luftskyddets krav — uttalat sig rörande det föreliggande behovet av brandslang. I denna del är inspektionens skrivelse av i huvudsak följande innehåll.

På därom av luftskyddsinspektionen i skrivelse den 11 mars 1940 gjord hemställan hade Kungl. Maj:t den 5 april 1940 bemyndigat statens reservförrådsnämnd att medelst till nämndens förfogande stående medel inköpa 400,000 meter brandslang samt att till köpare, som av inspektionen angäves, till självkostnadspris försälja denna kvantitet. Sistnämnda mängd slang hade i huvudsak varit avsedd för att tillgodose behovet av brandslang för de 1,200 motorbrandsprutor, vilka — enligt vad inspektionen i nämnda skrivelse föreslagit — skulle anskaffas genom inspektionens försorg för att sedermera användas för förstärkande av kommunernas brandförsvar och för vilkas inköp anslag anvisats av 1940 års lagtima riksdag. Enligt vad inspektionen hade sig bekant, hade dessutom reservförrådsnämnden redan tidigare på initiativ av svenska brandskyddsföreningen gått i författning om inköp av 110,000 meter brandslang.

På grund härav hade reservförrådsnämnden inköpt tillhoppa 510,000 meter brandslang, varav emellertid erhållits allenast 140,000 meter, medan 370,000 meter inköpts men ännu icke levererats.

Enligt vad som framkommit vid av inspektionen verkställda undersökningar erfordrades ytterligare en avsevärd mängd slang för att landet skulle uppnå en beredskapsnivå, som ur brandskyddssynpunkt kunde anses något

så när tillfredsställande. Inspektionens undersökningar hade givit vid handen, att ytterligare behöfve anskaffas 1,720,000 meter slang. Därvid hade medräknats de 370,000 meter, som beställts av reservförrådsnämnden men dittills icke levererats, dels ock 150,000 meter, som i annan ordning beställts.

Av den kvantitet slang, som sålunda beräknades erforderlig, vore ungefär 1,000,000 meter avsedda att utgöra ersättning för slitage under krigstid. Huru stor mängd, som borde beräknas för detta ändamål, vore givetvis omöjligt att exakt beräkna. Det vore emellertid ställt utom allt tvivel, att slitaget under krigstid vore mycket stort, vilket berodde ej blott på ökat antal eldsvådor utan även på bristande möjligheter till lämplig omvårdnad och översyn av brandmaterielen. Den angivna kvantiteten borde lämpligen delvis placeras i reserv på skilda orter i landet för att snabbt kunna tagas i bruk på platser, där behov därav kunde komma att föreligga, samt delvis uppläggas i centralförråd för att därifrån distribueras till platser, där särskilt stort behov av reservslang uppstått.

Beträffande sättet för tillgodoseendet av brandslangsbetövet har inspektionen därefter yttrat.

I samråd med, bland andra, statens industrikommission, statens reservförrådsnämnd och vissa brandskyddsorganisationer vore inspektionen sysselsatt med en undersökning angående möjligheterna att på lämpligaste och snabbaste sätt täcka det föreliggande betövet av brandslang. Den angivna kvantiteten av 1,720,000 meter kunde antingen erhållas genom utökning av den inhemska produktionen, eller genom import. För att kunna täcka hela betövet inom rimlig tid genom enbart inhemska tillverkning krävdes emellertid en mycket stor utbyggnad av den nuvarande produktionsapparaten. Bästa lösningen syntes därför vara, att den erforderliga kvantiteten anskaffades delvis inom landet, delvis genom import.

Redan innan berörda undersökning verkställdes, vore det enligt inspektionens åsikt nödvändigt, att åtminstone en del av den angivna behovskvantiteten, förslagsvis 200,000 meter, anskaffades genom import. Denna import syntes böra handhavas av reservförrådsnämnden.

I anslutning till det anförda har inspektionen hemställt, att Kungl. Maj:t måtte anbefalla nämnden att omedelbart föranstalta om inköp från utlandet av 200,000 meter brandslang, vilken kvantitet sedan enligt inspektionens anvisningar borde försäljas till självkostnadspris.

I sin berörda skrivelse den 5 november 1940 har luftskyddsinspektionen rörande betövet av brandslang och sättet för dess anskaffande anført ytterligare följande.

Såsom inspektionen i skrivelse den 9 oktober 1940 framhållit kunde betövet av brandslang uppskattas till 1,720,000 meter eller — efter frånräknande av de kvantiteter slang, som redan beställts men ej levererats — till 1,200,000 meter. Inspektionen ville emellertid erinra, att densamma i skrivelse den 26 oktober 1940 angående vissa anslag beträffande skogsluftskyddet bland annat hemställt om anvisande av 650,000 kronor för inköp av tyngre brandsläckningsmateriel, därav 350,000 kronor för inköp av 50,000 meter brandslang, vilken kvantitet avsetts att användas för vissa motorbrandsprutor, vilka enligt inspektionens i skrivelsen avgivna förslag skulle för statens räkning inköpas för skogsluftskyddets behov. Den totala kvantitet brandslang, som återstode att anskaffa, syntes därför kunna beräknas till 1,250,000 meter.

Enligt inspektionens åsikt vore det nödvändigt, att den erforderliga anskaffningen, vilken syntes böra ske dels genom inköp från utlandet, dels ock

genom tillverkning inom landet och vilken måste äga rum inom minsta möjliga tidrymd, sköttes centralt, enär därigenom det bleve lättast att på lämpligt sätt avväga fördelningen mellan importen och den inhemska tillverkningen.

De priser, som på olika sätt anskaffad brandslang kunde komma att betinga, måste beräknas bliva väsentligt varierande beroende på de olika anskaffningsmetoderna. För att emellertid konsumenterna i minsta möjliga grad skulle behöva bliva berörda av de uppstående prisskillnaderna borde vid försäljningen av brandslangen en generell prisreglering genomföras. I detta syfte borde ett visst bestämt pris på förhand beräknas för samtlig slang, varvid borde beaktas, att detta pris, i den mån så vore möjligt, sattes något högre än den beräknade genomsnittliga prisnivån. De differenser, som knappast kunde undvikas mellan beräknat och verkligt medelpris finge sedermera regleras.

Enär anskaffandet av brandslangen enligt inspektionens förmenande vore en ur luftskyddssynpunkt oåterkalleligen nödvändig åtgärd, vore inspektionen beredd att, om Kungl. Maj:t så funne lämpligt, söka vidtaga alla skäligen åtgärder för att på snabbaste sätt tillförsäkra landet den erforderliga slangkvantiteten. Anskaffningen torde lämpligen böra ske i samråd med statens industrikommission och statens reservförrådsnämnd. Beträffande de kostnader, som på detta sätt anskaffade slangkvantiteter komme att betinga torde man för närvarande kunna utgå från ett medelpris av omkring 7 kronor per meter slang. Sammanlagda kostnaderna för hela kvantiteten slang 1,250,000 meter skulle då uppgå till 8,750,000 kronor.

Luftskyddsinspektionen har under hänvisning till det anförda hemställt, att Kungl. Maj:t måtte bemyndiga inspektionen dels att i samråd med statens reservförrådsnämnd från utlandet införskaffa en slangkvantitet av minst 200,000 meter, dels ock att i samråd med statens industrikommission föranstalta om inhemsk produktion av återstående erforderlig kvantitet så att den anskaffade slangkvantiteten komme att sammanlagt uppgå till högst 1,250,000 meter. Slutligen har inspektionen hemställt, att Kungl. Maj:t täcktes ställa erforderliga förlagsmedel — förlagsvis 4,000,000 kronor — till inspektionens förfogande.

Med anledning av ifrågavarande framställningar har Kungl. Maj:t den 8 november 1940 meddelat vissa beslut. Sålunda har Kungl. Maj:t uppdragit åt luftskyddsinspektionen, att, under Kungl. Maj:t, handhava ledningen av de åtgärder, som böra vidtagas för trygghandet av landets försörjning med brandslang.

Vidare har Kungl. Maj:t uppdragit åt inspektionen att för statens räkning inköpa 200,000 meter brandslang. Inköpet skulle, till den del så lämpligen kunde ske, äga rum inom landet, men skulle till återstående del ske genom import. Samråd skulle äga rum, då fråga vore om inköp inom landet, med statens industrikommission och, då fråga vore om import, med statens reservförrådsnämnd.

Enligt beslutet skulle inspektionen till de kommuner, sammanslutningar och enskilda företag, vilka inspektionen funne vara därav i behov, försälja den sålunda inköpta brandslangen till priser, som kunde växla med hänsyn till den försålda brandslangens beskaffenhet, men som vore så bestämda,

att statens totala kostnader för omförmälda inköp kunde beräknas bliva täckta av de för brandslangen inflytande köpeskillingarna.

Slutligen har Kungl. Maj:t medgivit, att de kostnader för ifrågavarande inköp, som måste gäldas, innan sagda köpeskillingar inflöte, finge intill ett belopp av 1,400,000 kronor av inspektionen bestridas från det å förskottsstat för försvarsväsendet m. m. under sjunde huvudtiteln anvisade anslaget till engångsanskaffning av materiel för civilbefolkningens skydd m. m. samt anbefallt statskontoret att på rekvisition, i mån av behov, till inspektionen för ändamålet utbetala högst nämnda belopp från berörda anslag.

*Departements-
chefen.*

Ett effektivt civilt luftskydd förutsätter, att brandberedskapen är ordnad på ett tillfredsställande sätt. Detta innebär bland annat, att tillgången på brandslang motsvarar det föreliggande behovet. Stora ansträngningar hava därför nedlagts på att trygga landets brandslangsförsörjning. Jag erinrar sålunda om reservförrådsnämndens på initiativ av svenska brandskyddsföreningen företagna inköp av 110,000 meter brandslang samt om Kungl. Maj:ts beslut den 5 april och den 8 november 1940 rörande inköp av sammanlagt 600,000 meter slang. Den inhemska produktionskapaciteten har bland annat genom ingripande från luftskyddsinspektionen i samarbete med industrikommissionen ökat väsentligt. Den beräknas från och med den 1 januari 1941 kunna uppgå till 500,000 meter per år mot vid krigsutbrottet cirka 150,000 meter. Under normala förhållanden vore den genom dessa åtgärder erhållna brandslangsförsörjningen mycket god. Fredsförbrukningen torde nämligen icke uppgå till mer än på sin höjd 250,000 meter per år. Även ur luftskyddets synpunkt torde inom närmaste tiden vår försörjning av brandslang få betecknas såsom åtminstone nödortftig.

På vissa punkter förefinnas dock betydande brister. Jag vill sålunda erinra om att de nya, enligt luftskyddsinspektionens anvisningar inom hemskyddet bildade blocken icke ännu kunnat förses med brandslang i nämnvärd utsträckning. Därtill kommer, att erfarenheterna särskilt från kriget i Finland givit vid handen, att förstöringen av brandslang under pågående krig är utomordentligt stor samt att det därför för en god brandberedskap kräves, att man disponerar betydande reservlager av denna vara. I första hand ankommer det på vederbörande kommuner, sammanslutningar och företag att själva anskaffa behövliga mängder brandslang även för att möta en befarad krigsförbrukning men för att erhålla garantier för att anskaffningen verkligen kommer till stånd utan onödig tidsutdräkt torde inköpen böra ske centralt.

Beträffande den inhemska produktionen torde en särskild omständighet nödvändiggjöra en central upphandling. Förutsättningen för att den betydande produktionskapaciteten skall kunna utnyttjas är nämligen, att råvarutillgången tryggas. Så torde näppeligen kunna ske, om icke mycket betydande order, helst omfattande en hel årsproduktion, kunna placeras hos den svenska industrin på en gång.

En central upphandling torde böra anförtros åt luftskyddsinspektionen, som — enligt vad jag tidigare erinrat — den 8 november 1940 erhållit upp-

drag att under Kungl. Maj:ts handhava ledningen av de åtgärder, som bära vidtagas för trygghet av landets försörjning med brandslang. Självfallet bör luftskyddsinspektionen vid denna frågas lösning intimt samarbeta med industrikommissionen och reservförrådsnämnden. Jag beräknar brandslangbehovet i överensstämmelse med inspektionens kalkyler, dock att jag här bortser från behovet av brandslang för skogsluftskyddets räkning, enär frågan om tillgodoseendet av sistnämnda behov redan underställts riksdagen genom proposition nr 62 till 1940 års urtima riksdag angående bidrag till uppförande av brandtorn m. m. Om nämnda proposition bifalles av riksdagen, förutsätter jag, att anskaffandet av brandslang för skogsluftskyddet uppdrages åt luftskyddsinspektionen. Betydande svårigheter torde möta att genom import anskaffa brandslang eller råvaror för tillverkning av brandslang till så stor kvantitet som luftskyddsinspektionen föreslagit. Man bör emellertid tillvarata alla de möjligheter, som erbjuda sig att till rimliga kostnader anskaffa ett tillfredsställande reservförråd av brandslang. Jag föreslår därför, att luftskyddsinspektionen bemyndigas vidtaga åtgärder för anskaffning av ytterligare 1,000,000 meter brandslang.

Det torde understundom visa sig lämpligt att inköpa råvaror till brandslangen, vilka sedermera försäljas till fabrikanterna. Något hinder för ett sådant tillvägagångssätt torde icke bära möta och jag förutsätter, att luftskyddsinspektionen bör från reservförrådsnämnden övertaga det parti baltiskt lin, avsett att användas såsom råmaterial, som reservförrådsnämnden inköpte i juli 1940.

Beträffande inköpet av berörda brandslangskvantitet å 1,000,000 meter torde bära gälla bestämmelser motsvarande dem, som i beslutet den 8 november 1940 meddelats med avseende å den däri angivna kvantiteten. Lika så bör förstnämnda kvantitet brandslag försäljas enligt samma grunder, som föreskrivits beträffande den sistnämnda, därvid inflytande köpeskillingar bära få tagas i anspråk för täckande av inspektionens inköpskostnader.

Det belopp, som erfordras för inköp av nu föreslagna 1,000,000 meter brandslang jämte den kvantitet å 200,000 meter, som avsågs i beslutet den 8 november 1940, torde inklusive kopplingar få uppskattas till omkring 8,400,000 kronor. Då detta belopp uppenbarligen blott behöver betalas successivt och avsevärda likvider för av inspektionen försäld brandslang kunna förväntas inflyta, kan det belopp, som måste av statsverket förskottas för berörda verksamhet, uppskattas till en väsentligt lägre summa, förslagsvis 4,000,000 kronor. Då vidare ifrågavarande utgifter kunna antagas komma att fördela sig på flera budgetår, torde den på staten fallande kostnaden icke för budgetåret 1940/41 behöva beräknas till högre belopp än 3,500,000 kronor. Ett förslagsanslag å detta belopp torde därför bära anvisas å tilläggsstat I till riksstaten för nämnda budgetår. Anslaget synes i likhet med den föregående förskottsansvisningen bära hänföras till driftbudgeten, emedan utgifterna i den mån de stanna på statsverket bära likställas med övriga utbetalningar för förbrukningsmaterial. Anslaget bör upptagas under femte huvudtiteln under rubriken civilt luftskydd: inköp av brandslang. För nästa budgetår torde för enahanda ändamål bära anvisas ett förslagsanslag av 500,000 kronor.

Från förevarande anslag torde det å förskottsstaten för försvarsväsendet m. m. under sjunde huvudtiteln anvisade anslaget till engångsanskaffning av materiel för civilbefolkningens skydd m. m. böra gottgöras för de utbetalningar, som från sistnämnda anslag ske på grund av det oförmålda beslutet den 8 november 1940.

4. Vissa vattenbehållare och s. k. desarmeringskärror.

I skrivelse den 8 november 1940 har *luftskyddsinspektionen* gjort framställning om anvisande av anslag för anskaffande av dels vissa transportabla vattenbehållare, dels ock s. k. desarmeringskärror. Beträffande vattenbehållarna har inspektionen anfört i huvudsak följande.

Det hade visat sig, att transportabla vattenbehållare redan i fredstid kunde vara av stor betydelse för eldsläckning inom områden, där vattentillgången vore ringa. Behovet av dylika vattenbehållare komme med säkerhet att ökas vid krigstillfälle, då särskilda krav komme att ställas på brandtjänstens förmåga att snabbt ingripa mot de brandhärdar, som uppstode vid fientliga luftangrepp. Förstahandsbehovet av dylika behållare syntes uppgå till omkring 300. Behållarna borde tillverkas i olika storlekar och förslagsvis rymma 1 respektive 3 kubikmeter vatten. Kostnaderna för tillverkningen hade inspektionen beräknat till omkring 250 kronor för den mindre storleken och 550 kronor för den större. Då två eller tre av de mindre behållarna vid behov kunde sammankopplas, syntes mindre behållare böra anskaffas till ett antal av 200. Av den större typen skulle sålunda böra anskaffas 100. Sammanlagda kostnaderna för anskaffande av vattenbehållare kunde sålunda beräknas till $(200 \times 250 + 100 \times 550)$ 105,000 kronor. Enär leveranstiden för här ifrågasvarande behållare vore relativt lång, syntes anskaffningen av desamma böra påbörjas snarast möjligt. Behållarna borde inköpas av inspektionen och därefter kostnadsfritt tillhandahållas de luftskyddsmyndigheter, som kunde vara därav i behov. För möjliggörande därav borde å tilläggsstat till riksstaten för löpande budgetår anvisas ett anslag å sistnämnda belopp.

Behovet av anslag för anskaffande av de s. k. desarmeringskärrorna har inspektionen motiverat sålunda.

Bland de uppgifter, som inom det civila luftskyddet komme att i händelse av krig åvila räddnings- och röjningstjänstens personal, inginge även omhändertagandet och oskadliggörandet av icke exploderade bomber, vilka utgjordes av s. k. blindgångare samt tidsinställda bomber. Dylika bomber utgjorde självfallet en stor fara för den närmaste omgivningen, varför ett snabbt undanskaffande av desamma måste tillmätas stor betydelse. För att de icke exploderade bomberna effektivt skulle kunna oskadliggöras erfordrades s. k. desarmeringskärror, med vilka bomberna kunde upptagas och bortföras. Behovet av dylika kärror torde framförallt böra tillgodoses på de ur luftskyddssynpunkt viktigare orterna, i första hand luftskyddsorter av ortsklass A ävensom viktigare orter av ortsklass B. Inom var och en av de största orterna torde ett flertal kärror erfordras. Sålunda borde i regel varje avdelning av räddnings- och röjningstjänsten inom nu avsedda orter utrustas med en dylik kärra. Det antal kärror, som erfordrades, hade av inspektionen beräknats till 300. Kärrorna syntes enligt inspektionens mening böra kostnadsfritt av statsverket ställas till vederbörande luftskyddsmyndigheters förfogande. Anskaffningen syntes böra ske i form av central upphandling genom inspektionens försorg. Då kostnaderna för varje kärra

uppginge till i runt tal 400 kronor, erfordrades ett belopp av omkring 120,000 kronor för ändamålet. För inköp av ifrågavarande kärror syntes därför å tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1940/41 böra anvisas ett anslag å 120,000 kronor.

Vad först beträffar de omförmälda vattenbehållarna torde det vara klart, att tillgången till dylika behållare mångenstädes skulle avsevärt underlätta möjligheterna att släcka uppkomna eldsvådor och därför vara av stor betydelse för det civila luftskyddet. Det måste alltså vara ett önskemål, att sådana behållare anskaffas i tillräckligt antal. Mera tveksamt kunde det synas, huruvida kostnaderna för anskaffandet borde stanna å statsverket. Då emellertid risk torde föreligga, att kommunerna icke i behöflig omfattning anskaffa dessa behållare, om de själva nödgas bestrida därmed förenade utgifter, anser jag mig böra biträda inspektionens förslag enligt vilket behållarna skulle på statens bekostnad inköpas av inspektionen och därefter utan ersättning utlämnas till respektive kommuner.

Det synes mig vidare tydligt, att det är av vikt att åtminstone de mera utsatta luftskyddsarterna äro försedda med möjligheter att oskadliggöra sådana bomber, som nedkastas utan att explodera, samt att därför behov förefinnes av de omförmälda desarmeringskärrorna. Av liknande skäl, som nyss anförts beträffande vattenbehållarna, anser jag även, att kostnaderna för anskaffandet av de erforderliga kärrorna böra gäldas av statsmedel. Anskaffningen bör lämpligen ske genom luftskyddsinspektionen, på vilken myndighet det ock bör ankomma att utlämna kärrorna till vederbörande lokala myndigheter.

I överensstämmelse med luftskyddsinspektionens kalkyler uppskattar jag kostnaderna för anskaffandet av vattenbehållarna till 105,000 kronor och utgifterna för anskaffandet av desarmeringskärrorna till 120,000 kronor. Kostnaderna torde lämpligen få bestridas från ett å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1940/41 anvisat gemensamt reservationsanslag, vilket torde kunna rubriceras civilt luftskydd: inköp av vissa vattenbehållare m. m. Anslaget bör upptagas till 225,000 kronor.

Under åberopande av vad jag i det föregående anført får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1940/41 under femte huvudtiteln anvisa

dels till *Civilt luftskydd: Alarmeringsanordningar* ett reservationsanslag av kronor 320,000;

dels till *Civilt luftskydd: Gasskyddsutrustning* ett reservationsanslag av kronor 1,700,000;

dels till *Civilt luftskydd: Inköp av brandslang* ett förslagsanslag av kronor 3,500,000;

dels ock till *Civilt luftskydd: Inköp av vattenbehållare m. m.* ett reservationsanslag av kronor 225,000.

Departements-
chefen.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan lämnar Hans Maj:t Konungen bifall samt förordnar, att proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar skall avlätas till riksdagen.

Ur protokollet:

Anders Lundstedt.
